

קבוצה 4

יחידה 1: פרס נובל

כמה מילים על הקטע

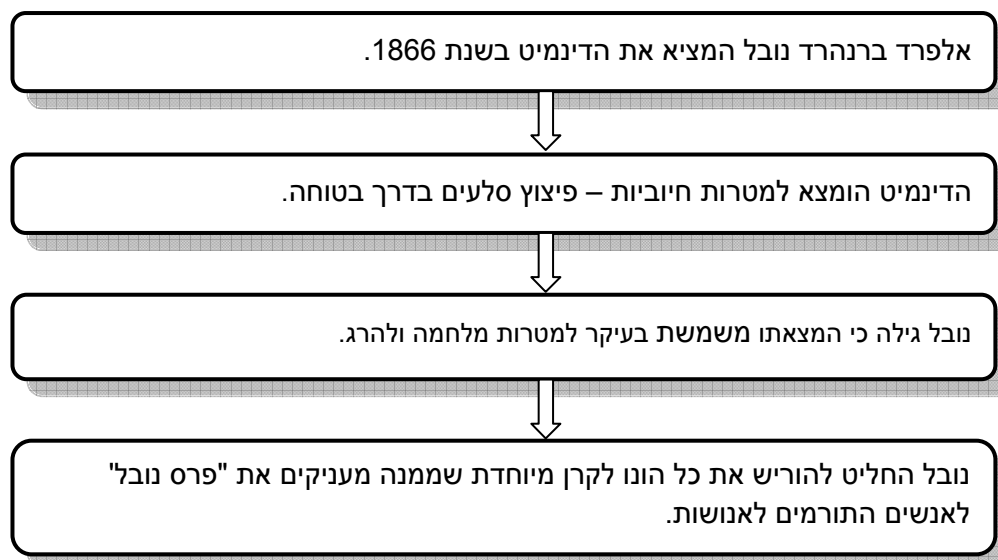
הטקסט העוסק בפרס נובל, הוא טקסט מידעי. הטקסט מתאר את הנסיבות שהובילו להענקת "פרס נובל", פרס מכובד, שכל מדען משתוקק לקבלו. הנושא אמנם רחוק מעט מעולם התוכן של תלמידים בכיתה ד', אך עדיין הוא חלק מן השיח שאליו הם נחשפים – במישור או בעקיפין – במיוחד משום שבמדינת ישראל זכו בפרס עשרה אנשים עד עתה (מספר גדול יחסית לגודל האוכלוסייה בארץ).

מילוי תרשים

לפניכם מילוי אפשרי של תרשים, ובו מוצגים הרעיונות המרכזיים של הטקסט. תרשים מיטבי הוא כזה שבו מצוינים שלושת הפרטים האלה: המצאת הדינמיט על-ידי נובל, השימוש הרע שנעשה בדינמיט, והקמת הקרן המיוחדת שממנה מעניקים את פרסי הנובל.

מהו הנושא המרכזי של הקטע? הנסיבות שהובילו לייסוד קרן מיוחדת לפרס נובל

כתבו את האירועים החשובים בקטע לפי הסדר.

כתבו משפט לסיום.

בסופו של דבר צמח משהו טוב מן התוצאות השליליות של המצאת הדינמיט.

מידת הייצוג התוכני והרלוונטיות – דוגמות תלמידים והסברים, על-פי רמות

הערה: בטבלה מוצגים תרשימי התלמידים בצורה מעט שונה מהתצוגה המקורית – כל תבליט בגוף התרשים (bullet) מייצג תיבת טקסט.

סולם הדירוג	דוגמה
במידה רבה	מהו הנושא המרכזי של הקטע? פרס הנובל כתבו את האירועים החשובים בקטע לפי הסדר. • "פרס הנובל" קראי (קרוי) על שמו של אלפרד נובל – כימאי, מהנדס ותעשיין (ותעשיין) שוודי. • נובל המציא את חומר הנפץ "דינמיט" בשנת 1866. • מאוחר יותר, הבין נובל, בצער, שהמצאתו משמשת כציקר לאטרוט מלחמה והרג. • הוא החליט להוריש את כל הונו לקרן מיוחדת, שממנה מצניקים מדי שנה את פרס הנובל לאנשי מדע לסופרים מיטוניים ולאישים שפצלו לקידום השלום בעולם. כתבו משפט לסיום. עד כה לכו צערה ישראלים בפרס הנובל. <u>הסבר:</u> הנושא המרכזי כללי מדי, אך מתאים ליכולות של שכבת הגיל. גוף התרשים כולל את כל השתלשלות האירועים שהובילה להענקת "פרס נובל" (אף שלא כתוב במפורש שמטרת ההמצאה הייתה חיובית, אפשר להבין זאת מן המשפט "מאוחר יותר, הבין נובל, בצער..."). משפט הסיום מתאים כיוון שהוא מציג עובדה מתוך הטקסט הראויה להופיע בסיומו. מהו הנושא המרכזי של הקטע? פרס נובל כתבו את האירועים החשובים בקטע לפי הסדר. • פרס נובל קרוי על שמו של אלפרד נובל • המציא את חומר הנפץ דינמיט • המצאתו משמשת למלחמות והרג • הוא הוריש את כולו הונו לקרן מיוחדת שממנה מצניקים מדי שנה לאנשים שיוצרו לעולם בעולם כתבו משפט לסיום. פרס נובל הוא פרס אצניקים (מצניקים) לאנשים עושים עלום ולא למלחמות <u>הסבר:</u> הנושא המרכזי כללי מדי, אך מתאים ליכולות של שכבת הגיל. גוף התרשים כולל את מרבית האירועים – המצאת הדינמיט על-ידי אלפרד נובל, השימוש הרע שנעשה בדינמיט והקמת הקרן המיוחדת (אמנם חסרה בטקסט המטרה החיובית של ההמצאה ולא ניתן להבינה מן הכתוב, אך התשובה מספקת). משפט הסיום כולל אמירה מסכמת מתאימה.

סולם הדירוג	דוגמה
במידה מעטה	מהו הנושא המרכזי של הקטע? <i>אל פרס נוגל</i> כתבו את האירועים החשובים בקטע לפי הסדר. • <i>אלפרד בונהרד נוגל</i> • <i>המציא חומר נפץ</i> • <i>כדי לכרות מנהרות וכבישים</i> • <i>פרס אל שמו</i> כתבו משפט לסיום. <i>הפרס הוא למען השלום</i> <u>הסבר:</u> הנושא המרכזי כללי מדי, אך מתאים בהתאם ליכולות של שכבת הגיל. גוף התרשים חסר מאוד – אין התייחסות לשימוש הרע שנעשה בדינמיט ואין אזכור להקמת הקרן המיוחדת, שהם פרטים מרכזיים שאנו מצפים שיופיעו בתרשים. משפט הסיום מתאים ומתמקד בעיקר – עידוד השלום בין בני האדם.
כלל לא	מילוי התרשים אינו מייצג תוכן מהותי ואין בו אף לא רעיון מרכזי אחד.

השלמות מצומצמות

לפניכם טקסט פתור שהתשובות בו מסומנות בקו. התשובות המוצגות כאן הן על-פי הכתוב בטקסט, אך יתקבלו גם תשובות אחרות בלשון התלמיד המתאימות מבחינת התוכן. בעת הבדיקה יש לזכור כי העיקרון המנחה הוא התוכן, ולא הכתיב או הניסוח.

פרס נובל

'פרס נובל' קרוי על שמו של אלפרד ברנהרד נובל – כימאי, מהנדס ותעשיין שוודי. נובל המציא את חומר הנפץ 'דינמיט' בשנת 1866, במטרה לפוצץ סלעים בדרך בטוחה. את הסלעים היה צריך לפוצץ כדי לכרות מנהרות או לפלס דרכים מאוחר יותר הבין נובל בצער שהמצאתו משמשת בעיקר למטרות מלחמה ולהרג. לכן הוא החליט להוריש את כל הונו לקרן מיוחדת, שממנה מעניקים מדי שנה את ' פרס נובל' לאנשי מדע, לסופרים מצטיינים ולאישים שפעלו לקידום השלום בעולם.

עד כה זכו עשרה ישראלים בפרס נובל. הראשון שבהם היה הסופר ש"י עגנון, אשר קיבל את הפרס בשנת 1966. המנהיגים יצחק רבין ושמעון פרס קיבלו את הפרס בשנת 1994, על מאמצם לכוון שלום במזרח התיכון. לאחרונה קיבלה את הפרס גם המדענית עדה יונת, שחקרה את המבנה והתפקיד של הריבוזום – מרכיב חשוב הנמצא בתאים של גוף האדם.

נראה, אם כן, שמעז יצא גם מתוק. מן התוצאות השליליות של המצאת הדינמיט צמח משהו טוב – פרס נובל, המעודד אנשים מצוינים בתחומם להמשיך ולתרום למען האנושות.

השלמות מורחבות

לפניכם טקסט פתור שהתשובות בו מסומנות בקו. התשובות המוצגות כאן הן על-פי הכתוב בטקסט, אך יתקבלו גם תשובות אחרות בלשון התלמיד המתאימות מבחינת התוכן. בעת הבדיקה יש לזכור כי העיקרון המנחה הוא התוכן, ולא הכתיב או הניסוח.

פרס נובל

'פרס נובל' קרוי על שמו של אלפרד ברנהרד נובל – כימאי, מהנדס ותעשיין שוודי. נובל המציא את חומר הנפץ 'דינמיט' בשנת 1866, במטרה לפוצץ סלעים בדרך בטוחה. את הסלעים היה צריך לפוצץ כדי לכוות מנהרות או לפלס דרכים. מאוחר יותר הבין נובל בצער ש המצאתו משמשת בעיקר למטרות מלחמה ולהרג. לכן הוא החליט להוריש את כל הונו לקרן מיוחדת, שממנה מעניקים מדי שנה את 'פרס נובל' לאנשי מדע, לסופרים מצטיינים ולאישים שפעלו לקידום השלום בעולם.

עד כה זכו עשרה ישראלים בפרס נובל. הראשון שבהם היה הסופר ש"י עגנון, אשר קיבל את הפרס בשנת 1966. המנהיגים יצחק רבין ושמעון פרס קיבלו את הפרס בשנת 1994, על מאמצם לכוון שלום במזרח התיכון. לאחרונה קיבלה את הפרס גם המדענית עדה יונת, שחקרה את המבנה והתפקיד של הריבוזום – מרכיב חשוב הנמצא בתאים של גוף האדם.

נראה, אם כן, שמעז יצא גם מתוק. מן התוצאות השליליות של המצאת הדינמיט צמח משהו טוב – פרס נובל, המעודד אנשים מצוינים בתחומם להמשיך ולתרום למען האנושות.

כתיבת הקטע

א. באיזו מידה שוחזרו יחידות התוכן?

במדד זה יש להתייחס למספר יחידות התוכן המשוחזרות. לפניכם חלוקת הטקסט ל-14 יחידות התוכן המרכיבות אותו. לאחר מכן מוצגות בטבלה דוגמות המסווגות על-פי הרמות השונות, בליווי הסבר.

חלוקת הטקסט ליחידות תוכן

פרס נובל

1. 'פרס נובל' קרוי על שמו של אלפרד ברנהרד נובל – כימאי, מהנדס ותעשיין שוודי.
2. נובל המציא את חומר הנפץ 'דינמיט' בשנת 1866,
3. במטרה לפוצץ סלעים בדרך בטוחה.
4. את הסלעים היה צריך לפוצץ כדי לכרות מנהרות או לפלס דרכים.
5. מאוחר יותר הבין נובל בצער שהמצאתו משמשת בעיקר למטרות מלחמה ולהרג.
6. לכן הוא החליט להוריש את כל הונו לקרן מיוחדת,
7. שממנה מעניקים מדי שנה את 'פרס נובל' לאנשי מדע, לסופרים מצטיינים ולאישים שפעלו לקידום השלום בעולם.
8. עד כה זכו עשרה ישראלים בפרס נובל.
9. הראשון שבהם היה הסופר ש"י עגנון, אשר קיבל את הפרס בשנת 1966.
10. המנהיגים יצחק רבין ושמעון פרס קיבלו את הפרס בשנת 1994, על מאמצם לכוון שלום במזרח התיכון.
11. לאחרונה קיבלה את הפרס גם המדענית עדה יונת,
12. שחקרה את המבנה והתפקיד של הריבזום – מרכיב חשוב הנמצא בתאים של גוף האדם.
13. נראה, אם כן, שמעז יצא גם מתוק. מן התוצאות השליליות של המצאת הדינמיט צמח משהו טוב – פרס נובל,
14. המעודד אנשים מצוינים בתחומם להמשיך ולתרום למען האנושות.

מידת שחזור יחידות התוכן – דוגמות תלמידים והסברים, על-פי רמות

שימו לב, יחידות התוכן המשוחזרות בטקסט של התלמיד מסומנות במספרים.

סולם הדירוג	דוגמה
במידה רבה מאוד	<u>פרס נובל</u> אלפרד נובל היה כימאי ומהנדס שוודי. (1) בשנת 1866 נובל הימציא את הדינמיט (2) על-מנת לפוצץ סלעים בדרכי בטוחה. (3) כדי לעסות מנהרות ולפצץ דרכים. (4) אך לרוע מזלו היבין שהדינמיט משמש למלחמה ולהרס. (5) ואף כן היחלטי להוריש את כל הונו לקרן מיוחדת (6) הנותנת פרס הקרוי יצא שמו פרס נובל. (7+1) עד-כו (עד כה) לכו עשרה ישראלים בפרס נובל (8) הראשון היה שי צ'אנון. אשר קיבל פרס נובל לספרות. (9) גם שמעון פרס קיבל לאחרונה זכתה גם מדענית ישראלית בפרס נובל (11) על חקר ארוק של חלק חשוב מאוד באור האדם (12) <u>הסבר:</u> בטקסט משוחזרות 11 יחידות תוכן, ועוד יחידת תוכן אחת משוחזרת באופן חלקי ("גם שמעון פרס קיבל" – חסר המידע על כך שהפרס ניתן עבור מאמצים לכוון שלום).
במידה רבה	<u>"פרס נובל"</u> פרס נובל קרוי על שמו של ברנהד נובל (1) הוא המציא את הדינמיט בשנת 1,966 (2) כדי לפצץ דרכים (4) והמציאתו היתה גם למלחמה והרס (5) הוא תרם את כולו הונו לקרן (6) עד כו לכו עשר ישראלים בפרס נובל (8) שמעון פרס בשנת 1994. ואם מהרוא משה מתוק שהדינמיט יצר את "פרס הנובל" (13) <u>הסבר:</u> בטקסט משוחזרות 7 יחידות תוכן, שהן מחצית יחידות התוכן בטקסט המקורי. נוסף על כך, בשחזור מופיעים מרבית הרעיונות המרכזיים של הטקסט המקורי.

סולם הדירוג	דוגמה
במידה מעטה	<u>פרס נובל</u> פרס נובל ניקרא על שמו של אלפרד נובל (1) בשנת 1866 המציא נובל את חומר הנפץ דינמיט (2) בשנת 1966 זכו עשרה ישראלים בפרס נובל (8) הריאסון היה ש"י גינזון (9) אחריכך זכתה מדענית ואז זכה יצחק רבין על שלום במלחמת התיכונ (10) עד כו (עד כה) נוצר משהו טוב מחומר הדינמיט פרס נובל (13) מאודד (מעודד) אנשיט להמשיך בתרומתם (14) <u>הסבר:</u> בטקסט משוחזרות 7 יחידות תוכן, שהן מחצית יחידות התוכן בטקסט המקורי. הטקסט מוערך כמשוחזר "במידה מעטה" כי חסרים בו רעיונות מרכזיים, שבלעדיהם לא ניתן להבין שהמצאת הדינמיט הובילה לשימושים הרסניים. נוסף על כך, לא מובנת גם הסיבה להיווסדות הקרן המיוחדת.
אין שחזור	<u>פרס נובל</u> עשרה ישראלים זכו בפרס נובל (8) מוצנן למדען בשם ש"י גינזון שזכה בשנת 1966 <u>הסבר:</u> בטקסט משוחזרת יחידת תוכן אחת באופן חלקי – אזכור של ש"י עגנון ללא התייחסות לכך שהוא הישראלי הראשון שזכה בפרס או שהוא זכה בפרס הספרות.

ב. האם השחזור אוטונומי?

לפניכם תיאור של המפה המנטלית של הטקסט המקורי. כלי עזר זה יסייע לכם להעריך את מידת האוטונומיות של הטקסט המשוחזר.

- "פרס נובל" קרוי על שם אלפרד ברנהרד נובל, שהיה כימאי, מהנדס ותעשיין שוודי [יחידה 1]
 - נובל המציא את הדינמיט למטרה חיובית (פיצוץ סלעים בדרך בטוחה) [יחידות 3–4]
 - הוא הבין כי הדינמיט משמש בסופו של דבר בעיקר להרג [יחידה 5]
 - לכן החליט נובל להוריש את כל הונו לחלוקת פרסים על שמו לאנשים מצטיינים התורמים לאנושות [יחידות 6–7]
 - עשרה ישראלים זכו עד כה בפרס נובל (ציון של אישיות אחת לפחות) [יחידות 8–12]
 - מן התוצאות השליליות של המצאת הדינמיט צמח משהו טוב – פרס נובל [יחידות 13–14]
- אין חובה שהרעיונות בטקסט של התלמידים יופיעו בסדר המוצע בתיאור של המפה המנטלית, ואף לא באותו האופן. הם יכולים להיות שזורים בטקסט וחלקם אף יכולים לא להופיע כלל, ובלבד שיהיה ניתן להבין שהטקסט עוסק בנסיבות שהובילו לייסוד קרן מיוחדת להענקת פרס נובל.

מידת האוטונומיות – דוגמות תלמידים והסברים, על-פי רמות

סולם הדירוג	דוגמה
טקסט אוטונומי במידה רבה	<u>"פרס נובל"</u> פרס נובל קרא על שמו של אדוארד ברנרד נובל-כימאי. הוא המציא את חומר הנפץ "דינמיט" בשנת 1866, לאחר מכן, נודע לנולד, בצער, שהמציאתו משמשת למילחמות והרג. לכן הוא היחיד לזיכר את כל הונו למצן קרן מיוחדת, אשר מדי שנה תצניק לאנשים מצוינים בתכומם (בתחומם) להמשיך ולתרום. כיום זכו 10 ישראלים בפרס נובל. הסופר ש"י עגנון זכה בשנת 1966. לאחר מכן, זכה מנהלנו שימאון פרס בשנת 1994 למצאם השלום במלחמת התיכון. אפשר להגיד שמצא יצא מתוק, לבסוף מדבר רצ יוצא משהו טוב – פרס לאנשים מצוינים. <u>הסבר:</u> הטקסט כולל את הרעיונות המרכזיים ואת השתלשלות העלילה המתארת את הנסיבות שהובילו להענקת פרס נובל. הרעיונות מקושרים היטב – "לאחר מכן", "לכן", "כיום" – ואפשר להבינם. הקריאה של הטקסט קולחת.
טקסט אוטונומי במידה מעטה	<u>פרס נובל</u> פרס נובל המציא את חומר נפץ "דינמיט" בשנת 1866. למטרת לפוצץ סלעים. את הסלעים היה צריך לפוצץ כדי לפסל דרכים. מאוחר יותר, לצער, פרס נובל שמה שהמציאתו משמשת בעיקר במלחמות והרג. ולכן החליט פרס נובל להוריש את הכל לקרן מיוחדת, שמדי שנה מקבלים מדענים סופרים מיצוינים, ואנשים המנשים לעשות שלום בעולם. כעשרה ישראלים קיבלו את הפרס. לראשונה קיבל הסופר ש"י עגנון בשנת 1966. ומנהיגים יצחק רבין ושמעון פרס על מאמצם לעשות שלום במלחמת התיכון. <u>הסבר:</u> הטקסט אמנם כולל את רוב הרעיונות המרכזיים של הטקסט המקורי, אך תיאור הרצף של הדברים והצגת "פרס נובל" כשמו של הממציא מבלבלים את הקורא שאינו מכיר את הטקסט המקורי, פוגמים בהבנתו ומקשים את השחזור. נוסף על כך, יש חלקי משפטים המקשים את ההבנה, למשל – "מאוחר יותר, לצער, פרס נובל שמה שהמצעתו...".

סולם הדירוג	דוגמה
טקסט אוטונומי במידה מעטה	<u>פרס נובל</u> הקטע היה מדבר על פרס נובל ומדבר על מי שלקח את פרס נובל כאילו דואמה: יחזק רבין ושאון פרס קיבלו בשנת 1994 <u>הסבר:</u> בטקסט לא משוחזרות כלל הנסיבות לחלוקת פרס נובל, אף-על-פי שזהו הנושא המרכזי של הטקסט המקורי. עם זאת, מצוין כי הקטע "מדבר" על פרס נובל, והדבר נכון, אך זו הגדרה כללית ולא ניתן לומר כי עיקרו של הטקסט המקורי בפרס עצמו ובמי שקיבל אותו – זהו רק פן אחד בטקסט, ואף הוא חסר.
הטקסט אינו אוטונומי	<u>פרס נובל</u> פרס נובל שימש לאומצרים של מלחמה וכהרס הראשוני שזכו הם יחזק רבין ושאון פרס בשנת 1994 על מאמצם ואם הסופר ש"י. ואדענית שחקרה את פרס נובל היה גם מתוק <u>הסבר:</u> אין שחזור נכון של העובדות המוזכרות בטקסט המקורי (יש אזכור של פרטים, אך הם אינם כתובים בהקשר הנכון, למשל – "ומדענית שחקרה את פרס נובל"). לפיכך לא ניתן לשחזר מן הטקסט הזה את הטקסט המקורי.

ג. האם הפיסוק הולם?

פיסוק – דוגמות תלמידים והסברים, על-פי רמות

סולם הדירוג	דוגמה
הולם במידה רבה	<u>פרס נובל</u> בשנת 1866 הוציא נובל את ה"דינמיט" למטרת פצוצי מנהרות ולפלוס דרכיט. נובל, בצער ראה שהמאתו שהייתה למטרת מלחמות והרג, לכן שט את כל הונו בקרן. ויאמין כי כמה שנים מי שיהיה טוב ומצטיין יקבל פרס נובל. כבר 4 ישראלים זכו בפרס נובל: ש"י צ'צ'קו אשר תרגם ללא מלחמות לבסוף מדבר רצ' וצא משהו מתוק – פרס נובל מקבלים רק כשמצטיינים. <u>הסבר</u>: לאורך כל הטקסט נעשה שימוש נכון ומגוון בסימני הפיסוק. אמצעי זה שומר על שלמות הטקסט ומציג אותו כיחידה אחת המוסרת "סיפור" אחד, ולא כאוסף של פריטים שאין ביניהם קשר.
הולם במידה מעטה	<u>פרס נובל</u> נובל עשה את הדינמיט. אל זהו את הפר יצחק רבין ואוד (ועוד) משהוא נובל אמר שהוא צריך לפוצץ את ספאים (סלעים) כדי לעבור שט. <u>הסבר</u>: נעשה שימוש בפיסוק בסיסי – נקודות בלבד, ויש מקום שאף פיסוק זה חסר.
אין פיסוק	<u>פרס נובל</u> פרס נובל ניקרא על שמו של אלפרד נובל בשנת 1866 הוציא נובל את חומר הנפץ דינמיט בשנת 1966 זכו עשרה ישראלים בפרס נובל הריאשון היה ש"י צ'צ'קו אחריכך זכתה מדענית ואז זכה יצחק רבין על שלום במלחמת התיכון עדכו (עד כה) נוצר שהו טוב מחומר הדינמיט פרס נובל מאודד (מעודד) אנשים להמשיך בתרומתם <u>הסבר</u>: בטקסט אין פיסוק כלל (למעט המירכאות במילה ש"י), דבר הפוגע בקריאות שלו ומצריך מן הקורא להשקיע מאמץ רב כדי להבין את הטקסט כטקסט שלם.

הערכת הטקסט כמכלול

לפניכם דוגמות להערכה כללית של שני טקסטים.

דוגמה 1

פרס נובל

אלפרד נובל היה כימאי ומהנדס שוודי. בשנת 1866
נובל הימציא את הדינמיט על-מנת לפוצץ סלעים בדרכ
בטוחה. כדי לצסות מנהרות ולפצס דרכים. אך
לרוע מזלו היבין שהדינמיט משמש למלחמה ולהרג. ואל-כן
היחליט להוריש את כל הונו לקרן מיוחדת הנותנת
פרס הקרוי יצל שמו פרס נובל. צד-כו (עד כה) לכו
צשרה ישראלים בפרס נובל הראשון היה שי צ"גנון.
אשר קיבל פרס נובל לספרות. גט שמצון פרס קיבל
לאחרונה לכתה גט מדצנית ישראלית בפרס נובל
צל חקר ארוק של חלק חשוב מאוד באלף האדם.

ניתוח

בטקסט משוחזרות יחידות תוכן רבות המבהירות היטב את הרעיונות המרכזיים של הטקסט המקורי. הרעיונות מקושרים ביניהם באמצעות מילות קישור מגוונות. התוכן והקישוריות תורמים לזרימה של הטקסט ולאפשרות לשחזר את הטקסט המקורי בקלות. נוסף על כך, ניכר כי לתלמיד יש מודעות רבה לפיסוק, אם כי הוא אינו תמיד ממוקם במקומות המתאימים. ניתן לעבוד עם התלמיד על פיסוק מדויק יותר וכן על פיתוח של הרעיונות המוזכרים (למשל, עבור מה קיבל שמעון פרס את פרס נובל ואילו אנשים נוספים קיבלו את הפרס יחד אתו).

דוגמה 2

פרס נובל

פרס נובל ניקרא על שמו של אלפרד נובל בשנת 1896 המציא נובל את חומר
הנפץ דינמיט בשנת 1866 לכו צברה ישראלים
בפרס נובל הריאסון היה שיי ג'ונסון אחריכך
לכתה מדענית ואז לכה יצחק רבין על שלום
במינרית התיכון צדכו (עד כה) נוצר משהו טוב מחומר
הדינמיט פרס נובל מאודד (מעודד) אנשים להמשיך בתרומתם

ניתוח

בטקסט משוחזרים הרעיונות המרכזיים, אך הם אינם מקושרים ביניהם היטב. כך, למשל, התלמיד מזכיר שהפרס נקרא על שמו של אלפרד נובל וכן מציין את העובדה שנובל המציא את הדינמיט, אך הוא אינו מקשר בין הדברים ואינו מתייחס לקשר שבין ההמצאה להענקת הפרס. החלק האחרון (הסגיר) של הטקסט הולם ומעיד על הבנה. היעדר סימני הפיסוק מקשה את הקריאה, ועל כן יש להעלות את מודעות התלמיד לחשיבותם של הסימנים האלה. כמו כן, יש לעבוד עם התלמיד על פיתוח הרעיונות ועל שחזור מלא יותר של הטקסט. שני אלה יתרמו רבות לקשר בין הכותב (התלמיד) לקורא הטקסט.

יחידה 2: מסטיק – מותר ללעוס?

כמה מילים על הקטע

הטקסט הוא טקסט מידעי, הכולל טיעונים בעד ונגד לעיסת מסטיק. הטקסט הוא במבנה של טענות וביסוסן, והביסוס נשען על מחקרים ועל עמדות מקצועיות. מבנה זה אינו שכיח בטקסטים המיועדים לכיתה ד', ועל כן ייתכן שהעיבוד והשחזור של הטקסט יהיה מעט קשה עבור התלמידים.

מילוי תרשים

לפניכם מילוי אפשרי של תרשים, ובו מוצגים הרעיונות המרכזיים של הטקסט. חשוב לציין כי קיימות עוד אפשרויות רבות למילוי התרשים אשר יזכו באותה ההערכה. כאמור, בעת ההערכה ניתן לגוף התרשים משקל גדול יותר מאשר לשני חלקי התרשים האחרים.

תרשים מיטבי הוא כזה שבו בגוף התרשים מתוארים הפרטים האלה: שתי טענות בעד לעיסת מסטיק (שתי הטענות יכולות להיות קשורות לבריאות או להישגים, או שטענה אחת יכולה להיות כללית, "להיטיב עם בריאותנו", והאחרת יכולה לכלול דוגמות), הבעייתיות בנוגע למחקרים התומכים בלעיסת מסטיק וטענה אחת נגד לעיסת מסטיק.

כמובן, כדי שהתרשים ייחשב למיטבי, הכתוב בכל חלקיו צריך להיות נכון ברמה סבירה.

מהו הנושא המרכזי של הקטע?

טיעונים בעד ונגד לעיסת מסטיק

כתבו את הדברים החשובים בקטע.

טענות בעד לעיסת מסטיק:

א לעיסת מסטיק תורמת לבריאות השן.

ב לעיסת מסטיק מסייעת לשיפור הזיכרון, ובכך לשיפור ההישגים.

הבעיה הנוגעת למחקרים האלה:

מרבית המחקרים התומכים בלעיסת מסטיק ממומנים על-ידי חברות המייצרות מסטיקים. חברות אלה נהנות מן הרווחים של מכירת המוצרים שלהן.

טענה נגד לעיסת מסטיק:

ייתכן נזק למפרק הלסת בלעיסה מופרזת.

כתבו משפט לסיום.

כדאי לקרוא מחקרים נוספים כדי להחליט מי צודק.

מידת הייצוג התוכני והרלוונטיות – דוגמות תלמידים והסברים, על-פי רמות

סולם הדירוג	דוגמה
במידה רבה	מהו הנושא המרכזי של הקטע? מסטיק – מותר ללצוס? טענות בעד לעיסת מסטיק: א יש טוענים כי לציסת מסטיק יכולה להיטיב עם בריאותנו ואפילו לשפר את הישגינו. ב באחד המחקרים נמצא שלציסת מסטיק בתוס הארוחה מסייעת במלחמה בחורים בשן. הבעיה הנוגעת למחקרים האלה: שמריות המחקרים מאומנים על-ידי חברות המייצרות מסטיקים. שמרתן למכור לנו את המוצרים שלהן. כלומר, אם נלצס יותר מסטיק, החברות האלה ירוויחו יותר כסף. טענה נגד לעיסת מסטיק: בין המתנגדים ללציסה מופרזת של מסטיק נמצאים רופאי-שניים, הטוענים שהם צלולים להזיק למפרק הלסת כתבו משפט לסיום. אני למדתי שלא לוצס יותר מידי מסטיקים. <u>הסבר:</u> הכותרת מייגגת את הרעיון המרכזי של הטקסט. גוף התרשים הולם. משפט הסיום הוא מסקנה אישית הרלוונטית לטקסט.
	מהו הנושא המרכזי של הקטע? מסטיק – מותר ללצוס? טענות בעד לעיסת מסטיק: א מחקר יפני הראה שלציסת מסטיק ממריצה את זרימת הדם למוח. ב מחקרים אחרים מצאו שלציסת מסטיק מסייעת לשיפור הזיכרון. הבעיה הנוגעת למחקרים האלה: החברות המייצרות מסטיקים שמרתן למכור את המוצרים שלהן. כלומר, אם נלצס יותר מסטיק החברות האלה יקבלו יותר כסף טענה נגד לעיסת מסטיק: המתנגדים ללציסה מופרזת של מסטיק נמצאים רופאי השניים, הטוענים שהיא צלולה להזיק למפרק הלסת. כתבו משפט לסיום. מה שמדנו מהסיפור הוא שמסטיקים יכולים לצזור לפני האדם ולע מזיקים. <u>הסבר:</u> הנושא המרכזי מתאים. גוף התרשים כולל תוכן הולם. משפט הסיום הוא מסקנה רלוונטית לטקסט.

סולם הדירוג	דוגמה
במידה מעטה	מהו הנושא המרכזי של הקטע? <u>לציטוט מסתיק</u>. טענות <u>בעד</u> לעיסת מסטיק: א <u>שטף</u> את החיידקים מהפה. ב <u>משפר</u> את הליכרון. הבעיה הנוגעת למחקרים האלה: באחד המחקרים נמצא המסטיק במלחמה <u>על הצטננות</u>. טענה נגד לעיסת מסטיק: <u>זה עלול להזיק למיפרק הלסת</u>. כתבו משפט לסיום. <u>אבל כדי</u> (כדאי) <u>לשקול</u> מסטיק. <u>הסבר</u>: הנושא המרכזי "לעיסת מסטיקים" אינו מספק מידע על הרעיון המרכזי של הטקסט, אך מתאים ליכולות של שכבת הגיל. גוף התרשים כולל טענות "בעד" ו"נגד" מתאימות, אך הסעיף "הבעיה הנוגעת למחקרים האלה" אינו כולל תוכן מתאים. משפט הסיום הוא המלצה אישית שאינה עומדת כמשפט עצמאי, ולכן אינה בהירה די הצורך.
	מהו הנושא המרכזי של הקטע? <u>מסטיק</u>. טענות <u>בעד</u> לעיסת מסטיק: א <u>משפר</u> את השלינו. ב המסטיק <u>מזורז יצירת רוק והרוק</u> <u>עוזר לנו לשטף</u> את החיידקים. הבעיה הנוגעת למחקרים האלה: <u>ממריץ את זרימת הדם לאוזן</u>. טענה נגד לעיסת מסטיק: <u>ציטוט</u> <u>לוצסיס</u> יותר מדי מסטיק <u>זה יזיק למפרק הלסת</u>. כתבו משפט לסיום. <u>כדי לבטל</u> <u>צט</u> <u>בחרתם</u> <u>לילצוס</u> <u>מסטיק</u> <u>לא יותר מ 20 דקות</u>. <u>הסבר</u>: הנושא המרכזי כללי מדי. גוף התרשים כולל טענות "בעד" ו"נגד" מתאימות, אך הסעיף "הבעיה הנוגעת למחקרים האלה" כולל תוכן שגוי (המרצת הדם למוח נחשבת ליתרון של לעיסת מסטיק דווקא). משפט הסיום כולל אמירה אישית רלוונטית.

סולם הדירוג	דוגמה
כלל לא	מהו הנושא המרכזי של הקטע? מסטיק מותר ללאוס טענות בעד לעיסת מסטיק: א חברות המסטיקם הגדולות והקטנות ב המסטיק מנקה את שאריות האוכל ואומר לסטימאות הבעיה הנוגעת למחקרים האלה: [חסר] טענה נגד לעיסת מסטיק: המסטיקם מריצים את הדם והדם אולף למוח כתבו משפט לסיום. [חסר] <u>הסבר:</u> הנושא המרכזי הוא הכותרת של הטקסט ללא סימן השאלה, והוא מתאים לשכבת הגיל. בגוף התרשים יש טענת "בעד" אחת נכונה ואחת שאינה מובנת (טענה א). טענת ה"נגד" שגויה. התרשים אינו שלם וחסרים בו רכיבים משמעותיים.

השלמות מצומצמות

לפניכם טקסט פתור שהתשובות בו מסומנות בקו. התשובות המוצגות כאן הן על-פי הכתוב בטקסט, אך יתקבלו גם תשובות אחרות בלשון התלמיד המתאימות מבחינת התוכן. בעת הבדיקה יש לזכור כי העיקרון המנחה הוא התוכן, ולא הכתיב או הניסוח.

מסטיק – מותר ללעוס?

לעיסת מסטיק שנויה במחלוקת.

יש הטוענים כי לעיסת מסטיק יכולה להיטיב עם בריאותנו, ואפילו לשפר את הישגינו. באחד המחקרים נמצא _____ שלעיסת מסטיק בתום הארוחה מסייעת למלחמה בחורים בשן. _____ המסטיק _____ מעורר יצירת רוק, ורוק עוזר לשטוף את _____ החיידקים _____ המזיקים לשיניים שלנו. לעיסת מסטיק יכולה להיטיב גם עם _____ המוח _____ שלנו. מחקר _____ הראה שלעיסת מסטיק ממריצה את זרימת הדם למוח. _____ מחקרים _____ אחרים מצאו שלעיסת מסטיק מסייעת לשיפור הזיכרון.

עם זאת חשוב להדגיש שמרבית המחקרים התומכים בלעיסת מסטיק, ממומנים (משולמים) _____ על-ידי חברות המייצרות מסטיקים, שמטרתן למכור _____ לנו את המוצרים שלהן. כלומר, אם נלעס יותר מסטיקים, החברות האלה ירוויחו _____ יותר _____ כסף. בין המתנגדים ללעיסה מופרזת של מסטיק נמצאים רופאי השיניים, הטוענים שהיא עלולה _____ להזיק _____ למפרק הלקט.

אנחנו משאירים בידיכם את ההחלטה אם כדאי ללעוס מסטיק אם לאו.

השלמות מורחבות

לפניכם טקסט פתור שהתשובות בו מסומנות בקו. התשובות המוצגות כאן הן על-פי הכתוב בטקסט, אך יתקבלו גם תשובות אחרות בלשון התלמיד המתאימות מבחינת התוכן. בעת הבדיקה יש לזכור כי העיקרון המנחה הוא התוכן, ולא הכתיב או הניסוח.

מסטיק – מותר ללעוס?

לעיסת מסטיק שנויה במחלוקת.

יש הטוענים כי לעיסת מסטיק יכולה להיטיב עם בריאותנו, ואפילו לשפר את הישגינו. באחד המחקרים נמצא שלעיסת מסטיק בתום הארוחה מסייעת למלחמה בחורים בשן. המסטיק מעורר יצירת רוק, ורוק עוזר לשטוף את החיידקים המזיקים לשיניים שלנו. לעיסת מסטיק יכולה להיטיב גם עם המוח שלנו. מחקר לפני הראה שלעיסת מסטיק ממריצה את זרימת הדם למוח. מחקרים אחרים מצאו שלעיסת מסטיק מסייעת לשיפור הזיכרון.

עם זאת חשוב להדגיש ש**מרבית המחקרים התומכים בלעיסת מסטיק, ממומנים (משולמים) על-ידי חברות המייצרות מסטיקים**, שמטרתן למכור לנו את המוצרים שלהן כלומר, אם נלעס יותר מסטיקים, החברות האלה ירוויחו יותר כסף. בין המתנגדים ללעיסה מופרזת של מסטיק נמצאים רופאי השיניים, הטוענים שהיא עלולה להזיק למפרק הלסת.

אנחנו משאירים בידיכם את ההחלטה אם כדאי ללעוס מסטיק אם לאו.

כתיבת הקטע

א. באיזו מידה שוחזרו יחידות התוכן?

במדד זה יש להתייחס למספר יחידות התוכן המשוחזרות. לפניכם חלוקת הטקסט ל-13 יחידות התוכן המרכיבות אותו. לאחר מכן מוצגות בטבלה דוגמות המסווגות על-פי הרמות השונות, בליווי הסבר.

חלוקת הטקסט ליחידות תוכן

1. מסטיק – מותר ללעוס?
2. לעיסת מסטיק שנויה במחלוקת.
3. יש הטוענים כי לעיסת מסטיק יכולה להיטיב עם בריאותנו,
4. ואפילו לשפר את הישגינו.
5. באחד המחקרים נמצא שלעיסת מסטיק בתום הארוחה מסייעת למלחמה בַּחורים בשן.
6. המסטיק מעורר יצירת רוק, ורוק עוזר לשטוף את החיידקים המזיקים לשיניים שלנו.
7. לעיסת מסטיק יכולה להיטיב גם עם המוח שלנו.
8. מחקר יפני הראה שלעיסת מסטיק ממריצה את זרימת הדם למוח.
9. מחקרים אחרים מצאו שלעיסת מסטיק מסייעת לשיפור הזיכרון.
10. עם זאת חשוב להדגיש שמרבית המחקרים התומכים בלעיסת מסטיק, ממומנים (משולמים) על-ידי חברות המייצרות מסטיקים,
11. שמטרתן למכור לנו את המוצרים שלהן. כלומר, אם נלעס יותר מסטיקים, החברות האלה ירוויחו יותר כסף.
12. בין המתנגדים ללעיסה מופרזת של מסטיק נמצאים רופאי השיניים, הטוענים שהיא עלולה להזיק למפרק הלסת.
13. אנחנו משאירים בידיכם את ההחלטה אם כדאי ללעוס מסטיק אם לאו.

מידת שחזור יחידות התוכן – דוגמות תלמידים והסברים, על-פי רמות

שימו לב, יחידות התוכן המשוחזרות בטקסט של התלמיד מסומנות במספרים.

סולם הדירוג	דוגמה
במידה רבה מאוד	<u>לציסת מסטיק, כדאי? (1)</u> יש האומרים בנוגע למסטיק שהוא טוב לשיניים. מחקרים מללים, כי אם אוכלים מסטיק בתום הארוחה הוא עוזר למחממה בחורים (5), המסטיק יוצר רוק השוטף את החיידקים (6). המסטיק גם עוזר למוח שלנו. (7) מחקר יפני מללה שהמסטיק מזרים דם למוח, (8) ומחקר אחר מללה שהוא משפר את הזיכרון. (9) אך חשוב לציין שהמחקרים נעשו בידיחברות מסטיק, (10) במטרה למכור מוצריהם. כך שככל שנקנה יותר מסטיקים כך הם יקבלו יותר כסף. (11) בין המתנגדים ללציסת מסטיק נמצאו רופאי שיניים, האומרים שלציסה מופרזת של מסטיק תפגע בלסת התחתונה. (12) אנו משאירים את האפשרות בידיכם, אם כדאי או לא. (13) <u>הסבר:</u> בטקסט משוחזרות 10 יחידות תוכן מתוך 13 היחידות בטקסט המקורי. במשפט "מחקר יפני מגלה שהמסטיק מזרים דם למוח" יש חוסר דיוק, שהרי המסטיק אינו מזרים דם למוח אלא רק ממריץ את זרימת הדם, אך יחידת התוכן נספרת לטובת התלמיד למרות חוסר הדיוק שבה.
במידה רבה	<u>מסטיק – מותר ללעוס? (1)</u> לציסת מסטיק שנויה במחלוקת (2) יש הטוענים כי לציסת מסטיק יכולה להיטב גם בריאותנו (3) ואפילו לשפר את הישגינו (4) באחד המחקרים נמצא שלציסת מסטיק גורמת לחורים בשיניים ויכולה לעורר רק ורק וכחה מסיצת לחידקים למוח (6) יש הרופאים שטוענים שהיא עלולה לפרק את הלסת (12) וכה הבחירה בידיכם אם מותר ללעוס מסטיק או לא (13) <u>הסבר:</u> בטקסט משוחזרות כמחצית יחידות התוכן. היחידות המשוחזרות כוללות את הרעיונות המרכזיים.

סולם הדירוג	דוגמה
במידה מעטה	<u>מסטיק? מותר ללצוס (1)</u> לציסת מסטיק שנויה במחלוקת (2) יש הטוענים כי לציסת מסטיק להיטב עם בריאותנו (3) ואפילו לשפר את הישגנו (4) באחד המחקרים נמצא שלציסת מסטיק בתוס הארוחה מסייעת למחממה בחורים בשן (5) המסטיק מצורר יצירת רוק ורוק צורר לשטוף את החיידקים המזיקים לשניניים שלנו. (6) <u>הסבר:</u> בטקסט משוחזרות 6 יחידות תוכן. היחידות המשוחזרות כוללות רק חלק מן הרעיונות המרכזיים, וחסרים הרעיונות האלה – (א) הבעייתיות במחקרים המציגים את היתרונות שבלעיסת מסטיק; (ב) הטיעון נגד לעיסת מסטיק. לפיכך, הטקסט מוערך כמשוחזר במידה מעטה. <u>מסטיק</u> מסטיק יכול עם להזיק ואם לצור יש כאלה עאומרים שמסטיק מזיק לשניניים ולמפרקת הלסת (12) ויש כאלה עאומרים לפי המחקרים שמסטיק צורר לחורים בשן הוא מנקה את החיידקים מהשן (5+6) <u>הסבר:</u> קיים שחזור דל של שלוש יחידות תוכן בלבד. בפתח יש הכללה יפה בנוגע לתוכן הטקסט – "מסטיק יכול גם להזיק וגם לעזור", אך היא אינה מהווה יחידת תוכן בטקסט המקורי, ועל כן אינה נספרת.
אין שחזור	<u>המסטיק</u> ביום אחד שהיה פירסומת בטלוויזיה ראיתי את הטעמים שכתוב: אפרסק, תות, צנבים, אבטיח. קניתי ואהבתי. <u>הסבר:</u> הטקסט אינו מתייחס לטקסט המקורי כלל ואינו כתוב בסוגה המתאימה (הסוגה המידעית).

ב. האם השחזור אוטונומי?

לפניכם תיאור של המפה המנטלית של הטקסט המקורי.
כלי עזר זה יסייע לכם להעריך את מידת האוטונומיות של הטקסט המשוחזר.

- לעיסת מסטיק שנויה במחלוקת – הבנה ברמה גבוהה (הכללה) [יחידות 1+2+13]
- טיעונים מחקרניים בעד לעיסת מסטיק/יתרונות בלעיסת מסטיק (ציון טיעון אחד לפחות) [יחידות 3 - 9]
- הבעייתיות במחקרים התומכים בלעיסת מסטיק [יחידות 10+11]
- טיעון נגד לעיסת מסטיק [יחידה 12]
- השארת הבחירה ביד הקורא אם ללעוס מסטיק אם לאו [יחידה 13]

אין חובה שהרעיונות בטקסט של התלמידים יופיעו בסדר המוצע בתיאור של המפה המנטלית, ואף לא באותו האופן. הם יכולים להיות שזורים בטקסט וחלקם אף יכולים לא להופיע כלל, ובלבד שיהיה ניתן להבין מן הטקסט מהו הנושא המרכזי: טיעונים בעד ונגד לעיסת מסטיק.

מידת האוטונומיות – דוגמות תלמידים והסברים, על-פי רמות

סולם הדירוג	דוגמה
טקסט אוטונומי במידה רבה	<u>לעיסת מסטיק, כדאי?</u> יש האומרים בנוגע למסטיק שהוא טוב לשיניים. מחקרים מראים, כי אם אוכלים מסטיק בתום הארוחה הוא עוזר למחממה בחורים, המסטיק יוצר רוק השוטף את החיידקים. המסטיק גם עוזר לנחם שלנו. מחקר יפני מראה שהמסטיק מזרים דם למוח, ומחקר אחר מראה שהוא משפר את הזיכרון. אם חשוב לציין שהמחקרים נעשו בידי חברות מסטיק, במטרה למכור מוצריהם. כך שככל שנקנה יותר מסטיק כק יקבלו יותר כסף. בין המתנגדים לעיסת מסטיק נמצאו רופאי שיניים, האומרים שלעיסת מוכרות של מסטיק תפגע בלסת התחתונה. אנו מעריכים את האפשרות בידיכם, אם כדאי או לא. <u>הסבר:</u> כותרת הטקסט מכניסה את הקורא מיד למסגרת הטקסט, העוסקת בהתלבטות בנוגע ללעיסת מסטיק. הטקסט מציג תחילה את הטענות בעד לעיסת מסטיק, ולאחר מכן את הבעייתיות הכרוכה בטענות האלה. בהמשך מוצג טיעון נגד לעיסת מסטיק, ובסוף הטקסט מוצג סגור מתאים. הטקסט שלם ומשוחזר במידה רבה.
טקסט אוטונומי במידה מעטה	<u>מסטיק מותר ללעוס??</u> אני זוכרת שיש הטוענים שרוצים ללעוס מסטיק ויש מתנגדים שהם לא רוצים בגלל שזה מזיק ללסת ויש האומרים שמסטיק מטיב באמצע מחממה מסטיק ואני עוד זוכרת שיש חברת מסטיקים שאם אנחנו לועסים יותר מידי מסטיק אז החברה תקבל יותר כסף... <u>הסבר:</u> הטקסט כולל את הרעיון המרכזי, שיש התומכים בלעיסת מסטיק ויש המתנגדים לה. יחד עם זאת, הרעיון אינו מפותח, ויש משפטים לא בהירים הפוגמים בהבנה – "ויש האומרים שמסטיק מטיב באמצע מחממה מסטיק". נוסף על כך, בסיום הטקסט מוצג כביכול הרעיון שחברות המסטיקים רוצות להרוויח כסף, אך רעיון זה אינו מקושר למחקרים התומכים בלעיסת מסטיק. הטקסט כולל אוסף של רעיונות שאינם מוצגים ברצף, ועל כן נוצר קושי בשחזור הטקסט המקורי.

סולם הדירוג	דוגמה
טקסט אוטונומי במידה מעטה	<u>מסטיק? מותר ללצוס</u> לעיסת מסטיק שנויה במחלוקת יש הטוענים כי לעיסת מסטיק להיטב עם בריאותנו ואפילו לשפר את הישגנו באחד המחקרים נמצא שלעיסת מסטיק בתום הארוחה מסייעת למלאחאה בחורים בשן המסטיק מצורר יצירת רוק ורוק צורר לשטוף את החיידקים המליקים לשניים שלנו. <u>הסבר:</u> הטקסט עוסק רק במחקרים המציגים טיעונים בעד לעיסת המסטיק. היעדר הבעייתיות שיש במחקרים האלה והיעדר טיעון הנגד פוגמים מהותית ביכולת לשחזר את הטקסט המקורי. יש לשים לב שהכותרת היא אמנם ציטוט מן הטקסט, אך היא מפוסקת אחרת, וגורמת בכך לשינוי המשמעות – במקום ההתלבטות המשתקפת בטקסט המקורי, הכותרת מציגה קביעה.
הטקסט אינו אוטונומי	<u>מה שאני חושבת על הקטע שלא צריך ללצוס יותר מדי זמן מסטיק כפה מכיון שנה צלול לצלות חורים בשן ולם חיידקים ולם זרימת הדם במוח עוצרת. כך אני זוכרת.</u> <u>הסבר:</u> הטקסט מציג את דעתו של התלמיד על לעיסת מסטיק, אך לא ניתן לשחזר מחוות הדעת הזאת את הטקסט המקורי. נוסף על כך, העובדות המוצגות כאן שגויות – נכתב ש"זרימת הדם במוח עוצרת", ובטקסט המקורי נאמר כי לעיסת מסטיק ממריצה את זרימת הדם למוח.

ג. האם הפיסוק הולם?

פיסוק – דוגמות תלמידים והסברים, על-פי רמות

סולם הדירוג	דוגמה
הולם במידה רבה	<u>מסטיק – מותר ללעוס?</u> יש הטוענים שלעיסת מסטיק יכולה להיטיב על המחשבה שלנו. אבל יש גם אנשים שמתנגדים. רופאי שיניים אומרים שזה עלול לגרום לפירוק הלסת. אז אתם כבר תחשבו אם כדי ללעוס מסטיק אתם לא. <u>הסבר:</u> הטקסט מפוסק בצורה הולמת המאפשרת קריאה נוחה.
הולם במידה מעטה	<u>מסטיק – עם מותר</u> אני זוכרת מליכרונ' מסטיק עוזר למחשבה. עוזר לליכרון ויש הטוענים שמסטיק לא טוב שיש חברות שרק רוצות שימכר מהר המסטיק, ושהן עושה חורים בשיניים ואז צריך ללכת לרופא שיניים בגלל השיניים. ולכן הם רוצים שזה ימכר מהר ואז הם יקבלו כסף ואז משקנה (מי שקנה) אז צריך ללכת לרופא שיניים ומסטיק זה לבריאות זה לא טוב! הסוף! <u>הסבר:</u> הטקסט מפוסק באופן חלקי ולא עקבי. היעדר סימני הפיסוק מקשה על הקריאה.
אין פיסוק	<u>איט מותר ללעוס מסטיק</u> יש הטוענים שהמסטיק מניק ללסת והחוקרים בדקו את המסטיק ומצאו שהמסטיק מביא רוק וזה טוב בגלל שהוא שוטף את החיידקים אחרי הארוחה ויש הטוענים שהמסטיק הוא מעקל למחשבה שלנו ויש האומרים שהמסטיק יכול להעזור אותנו תמיד. <u>הסבר:</u> הטקסט כולל רק נקודה אחת בסופו.

הערכת הטקסט כמכלול

לפניכם דוגמות להערכה כללית של שני טקסטים.

דוגמה 1

לציסת מסטיק, כדאי?

יש האומרים בנוגע למסטיק שהוא טוב לשיניים.
מחקרים מלפני, כי אם אוכלים מסטיק בתום הארוחה הוא עוזר למחממה בחורים, המסטיק
יוצר רוק השוטף את החיידקים. המסטיק גם עוזר לנחש שפני.
מחקר יפני מלפני שהמסטיק מזרים דם למוח, ומחקר אחר מלפני שהוא משפר את הזיכרון. אך
חשוב לציין שהמחקרים נעשו בידי חברות מסטיק, במטרה למכור מוצריהם. כך שככל שנקנה
יותר מסטיק כך הם יקבלו יותר כסף. בין המתנגדים ללציסת מסטיק נמצאו רופאי שיניים,
האומרים שלציסה מופרזת של מסטיק תפגע בלסת התחתונה. אנו משאירים את האפשרות
בידיכם, אם כדאי או לא.

ניתוח

הטקסט כולל את הרעיונות המרכזיים כולל העובדה שקיימת התלבטות בנוגע ללציסת מסטיק.
השחזור ברור. הטקסט מפוסק בצורה הולמת המאפשרת קריאה נוחה. נוסף על כך, ראוי לציין כי
קיימות פרפרזות מדויקות לכתוב בטקסט המקורי, לדוגמה: "אך חשוב לציין" לעומת "עם זאת, חשוב
להדגיש" המופיע בטקסט המקורי.

השחזור מעיד על הבנה של הטקסט ועל יכולת כתיבה.

ניתן לעבוד על חלוקה לפסקות ועל ליטוש הארגון של הטקסט. למשל, במשפטים האלה – "המסטיק
גם עוזר למוח שלנו. מחקר יפני מגלה שהמסטיק מזרים דם למוח, ומחקר אחר מגלה שהוא משפר
את הזיכרון".

דוגמה 2

מסטיק – עם אותר

אני זוכרת מליכרונ'י שמסטיק צויר לאחור. צויר לזיכרון
ויש הטוענים שמסטיק לא טוב שיש חברות שרק רוצות שימכר מהר המסטיק'ם, ושזה עושה חורים
בשיניים ואז צריק ללכת לרופא שיניים בגלל השיניים.
ולכן הם רוצים שזה ימכר מהר ואז הם יקבלו כסף ואז משק'נה (מי שקנה) אז צריק ללכת
לרופא שיניים
ומסטיק זה לבריאות זה לא טוב!
הסוף!

ניתוח

כותרת הטקסט, אף שהניסוח שלה לקוי, מרמזת לקורא על הנושא המרכזי. אך לאחר מכן יש אוסף
מבולבל של אמירות, הפוגם בהבנה קורא ומקשה עליו להסיק על הנושא המרכזי. נוסף על כך,
מופיעה פרשנות שגויה של הכתוב בטקסט המקורי – "ושזה עושה חורים בשיניים ואז צריך ללכת
לרופא שיניים בגלל השיניים".

הטקסט כולל פיסוק חלקי, דבר המקל מעט את מידת הקריאות שלו.
כדאי לעבוד עם התלמיד על הרצף של הטקסט ועל פיתוח הרעיונות שבו.

יחידה 3: העופות הדורסים יעזרו להפחית את הנזקים לחקלאות

כמה מילים על הקטע

מומלץ שטקסט זה, העוסק בעופות הדורסים, יהיה הטקסט האחרון בקבוצה 4 (הקבוצה שהטקסטים בה הם ברמה הגבוהה ביותר). הטקסטים המשתייכים לקבוצה זו הם טקסטים מידעיים העוסקים ברובם בנושאים המרוחקים מעולם התוכן של התלמידים.

מילוי תרשים

לפניכם מילוי אפשרי של תרשים, ובו מוצגים הרעיונות המרכזיים של הטקסט. חשוב לציין כי קיימות עוד אפשרויות רבות למילוי התרשים אשר יזכו באותה ההערכה. כאמור, בעת ההערכה ניתן לגוף התרשים משקל גדול יותר מאשר לשני חלקי התרשים האחרים.

תרשים מיטבי הוא כזה שבו מתוארים נכון הפרטים האלה: השיטה הקיימת כיום, הבעיה והפתרון. כמובן, כדי שהתרשים ייחשב למיטבי, הכתוב בכל חלקיו צריך להיות נכון ברמה סבירה.

מהו הנושא המרכזי של הקטע? תחליף ידידותי לסביבה להרחקת מזיקים לחקלאות

כתבו את הדברים החשובים בקטע.

השיטה הקיימת כיום:

פיזור חומרי הדברה רעילים

הבעיה (החיסרון בשיטה הקיימת):

חומרי ההדברה מזהמים את הסביבה ומסוכנים לבני האדם.

הפתרון:

שימוש בעופות דורסים להדברה

כתבו משפט לסיום.

הדברה ידידותית לסביבה – רווח לאדם ולתנשמות.

מידת הייצוג התוכני והרלוונטיות – דוגמות תלמידים והסברים, על-פי רמות

סולם הדירוג	דוגמה
במידה רבה	מה הנושא המרכזי של הקטע? הצופות הדורסים יצגו להפחית את הנזקים לחקלאות. השיטה הקיימת היום: השיטה המקובלת כיום להרחקת צללי חיים המזיקים לחקלאות צוקר מכרסמים (כמו – <i>דגל עכברים</i>) היא באמצעות פיזור חומרי הדברה רצילים. הבעיה (החיסרון בשיטה הקיימת): הפציה היא שחומרי ההדברה הללו מזהמים את הסביבה וגם מסוכנים לנו בני האדם האוכלים את היבולים החקלאיים. על כן יש למצוא תחליף לחומרי ההדברה! הפתרון: לתרום את הצופות הדורסים למלחמה במזיקים! כתבו משפט אחרון לסיום. בסוף צריך לתרום את כל הצופות. וזה הכל. <u>הסבר:</u> ניתן לראות כי קיימת הבנה של הקטע וניתן ייצוג תכני מלא ורלוונטי לסעיפים בתרשים ובהקשר לרעיונות המרכזיים של הטקסט המקורי. הנושא המרכזי לא מייצג לגמרי את התמה המרכזית של הטקסט, אך בשכבת כיתות ד' זה מספק. יש צורך לעבוד עם התלמיד על מטרתו של משפט הסיום.
	מהו הנושא המרכזי של הקטע? הצופות הדורסים יצגו להפחית את הנזקים לחקלאות השיטה הקיימת היום: חומרי הדברה הבעיה (החיסרון בשיטה הקיימת): שחומרי הדברה יכולים להזיק לבני אדם הפתרון: שצופות דורסים יצגו להפחית את השימוש בחומרי הדברה תוך כדי אכילת מזיקים כתבו משפט לסיום. אני חושב שהפתרון הזה טוב לבני אדם. <u>הסבר:</u> הנושא המרכזי אינו מייצג לגמרי את הנושא המרכזי של הטקסט המקורי, אך הוא כן משקף רעיון מרכזי בטקסט, ולכן הוא מתאים ליכולות של שכבת הגיל. התשובות לסעיפים בגוף התרשים רלוונטיות ומייצגות במידה רבה את התוכן של הטקסט המקורי ואת הרעיונות המרכזיים שלו. משפט הסיום מבטא אמירה אישית רלוונטית ומכלילה.

סולם הדירוג	דוגמה
במידה מעטה	מהו הנושא המרכזי של הקטע? הנושא המרכזי החקלאות השיטה הקיימת היום: כיום כארבעת בעלי החיים המזיקים לחקלאות. הבעיה (החיסרון בשיטה הקיימת): חומרי ההדברה מלאים את הסביבה הפתרון: סמיט ריסוס בעלי החיים לא אתקרב. כתבו משפט לסיום. מאוד כק לפני לז תנשמות יחול ליתרוץ פנה אחת כאלפיס אחיות <u>הסבר:</u> הנושא המרכזי אמנם רלוונטי, אך אינו מתמקד בנושא המרכזי של הטקסט המקורי. תיאור "השיטה הקיימת כיום" שגוי, כי היום אין מרחיקים את המזיקים אלא מרעילים אותם. "הבעיה" מתוארת נכון, אך "הפתרון" מעיד על חוסר הבנה. משפט הסיום מנוסח באופן עצמאי די הצורך (נראה שהוא מתחיל באמצע). אך הוא מזכיר את משפט הסיום בטקסט המקורי. ניתן לעבוד עם התלמיד על מטרתו של משפט הסיום.
כלל לא	מילוי התרשים אינו מייצג תוכן מהותי ואין בו אף לא רעיון מרכזי אחד.

השלמות מצומצמות

לפניכם טקסט שהתשובות בו מסומנות בקו. התשובות המוצגות כאן הן על-פי הכתוב בטקסט, אך יתקבלו גם תשובות אחרות בלשון התלמיד המתאימות מבחינת התוכן. בעת הבדיקה יש לזכור כי העיקרון המנחה הוא התוכן, ולא הכתיב או הניסוח.

העופות הדורסים יעזרו להפחית את הנזקים לחקלאות

השבוע הכריזו החברה להגנת הטבע וגופים אחרים על תכנית ארצית שמטרתה להרחיק בעלי-חיים המזיקים לחקלאות בעזרת עופות דורסים כמו תנשמת ובז.

השיטה המקובלת כיום להרחקת בעלי חיים המזיקים לחקלאות, בעיקר מכרסמים (כמו למשל עכברים), היא פיזור חומרי הדברה רעילים הבעיה היא שחומרי ההדברה הללו מזהמים את הסביבה וגם מסוכנים לנו, בני האדם, האוכלים את היבולים החקלאיים. על כן, יש צורך למצוא תחליף לחומרי ההדברה.

מטרת התכנית המוצעת היא לרתום את העופות הדורסים למלחמה במזיקים : הכוונה היא שעופות כמו תנשמת ובז מצוי יחליפו את חומרי ההדברה הרעילים. במסגרת התכנית יפוזרו באזורים חקלאיים ברחבי הארץ תיבות קינון לעופות הדורסים, והעופות יגיעו אל תיבות הקינון האלה ויטרפו את המכרסמים. כך יפחת הצורך בשימוש בחומרי הדברה רעילים. לדברי מומחים, העופות הדורסים יכולים לבצע את העבודה הזו ביעילות רבה מאוד. כך, למשל, זוג תנשמות יכול לטרוף בשנה אחת כאלפיים מכרסמים!

השלמות מורחבות

לפניכם טקסט פתור שהתשובות בו מסומנות בקו. התשובות המוצגות כאן הן על-פי הכתוב בטקסט, אך יתקבלו גם תשובות אחרות בלשון התלמיד המתאימות מבחינת התוכן. בעת הבדיקה יש לזכור כי העיקרון המנחה הוא התוכן, ולא הכתיב או הניסוח.

העופות הדורסים יעזרו להפחית את הנזקים לחקלאות

השבוע הכריזו החברה להגנת הטבע וגופים אחרים על תכנית ארצית שמטרתה להרחיק בעלי-חיים המזיקים לחקלאות בעזרת עופות דורסים כמו תנשמת ובז.

השיטה המקובלת כיום להרחקת בעלי חיים המזיקים לחקלאות, בעיקר מכרסמים (כמו למשל עכברים), היא פיזור חומרי הדברה רעילים. הבעיה היא שחומרי ההדברה הללו מזהמים את הסביבה וגם מסוכנים לנו, בני האדם, האוכלים את היבולים החקלאיים. על כן, יש צורך למצוא תחליף לחומרי ההדברה.

מטרת התכנית המוצעת היא לרתום את העופות הדורסים למלחמה במזיקים: הכוונה היא שעופות כמו תנשמת ובז מצוי יחליפו את חומרי ההדברה הרעילים. במסגרת התכנית יפוזרו באזורים חקלאיים ברחבי הארץ תיבות קינון לעופות הדורסים, והעופות יגיעו אל תיבות הקינון האלה ויטרפו את המכרסמים. כך יפחת הצורך בשימוש בחומרי הדברה רעילים. לדברי מומחים, העופות הדורסים יכולים לבצע את העבודה הזו ביעילות רבה מאוד כך, למשל, זוג תנשמות יכול לטרוף בשנה אחת כאלפי מוכרסמים!

כתיבת הקטע

א. באיזו מידה שוחזרו יחידות התוכן?

במדד זה יש להתייחס למספר יחידות התוכן המשוחזרות.

לפניכם חלוקת הטקסט ל-13 יחידות התוכן המרכיבות אותו, ולאחר מכן מוצגות בטבלה דוגמות המסווגות על-פי הרמות השונות, בליווי הסבר.

חלוקת הטקסט ליחידות תוכן

1. העופות הדורסים יעזרו להפחית את הנזקים לחקלאות
2. השבוע הכריזו החברה להגנת הטבע וגופים אחרים על תכנית ארצית שמטרתה להרחיק בעלי-חיים המזיקים לחקלאות בעזרת עופות דורסים כמו תנשמת ובז.
3. השיטה המקובלת כיום להרחקת בעלי חיים המזיקים לחקלאות, בעיקר מכרסמים (כמו למשל עכברים), היא פיזור חומרי הדברה רעילים.
4. הבעיה היא שחומרי ההדברה הללו מזדהמים את הסביבה
5. וגם מסוכנים לנו, בני האדם, האוכלים את היבולים החקלאיים.
6. על כן, יש צורך למצוא תחליף לחומרי ההדברה.
7. מטרת התכנית המוצעת היא לרתום את העופות הדורסים למלחמה במזיקים:
8. הכוונה היא שעופות כמו תנשמת ובז מצוי יחליפו את חומרי ההדברה הרעילים.
9. במסגרת התכנית יפוזרו באזורים חקלאיים ברחבי הארץ תיבות קינון לעופות הדורסים, והעופות יגיעו אל תיבות הקינון האלה ויטרפו את המכרסמים.
10. כך יפחת הצורך בשימוש בחומרי הדברה רעילים.
11. לדברי מומחים, העופות הדורסים יכולים לבצע את העבודה הזו ביעילות רבה מאוד.
12. כך, למשל, זוג תנשמות יכול לטרוף בשנה אחת כאלפיים מכרסמים!

מידת שחזור יחידות התוכן – דוגמות תלמידים והסברים, על-פי רמות

שימו לב, יחידות התוכן המשוחזרות בטקסט של התלמיד מסומנות במספרים.

סולם הדירוג	דוגמה
במידה רבה מאוד	שחזור של רוב יחידות התוכן (7 ומעלה) המופיעות בטקסט המקורי.
במידה רבה	<u>העופות הדורסים</u> יש מכרסמים האוכלים את היבול שלנו הדבר שיכול למנוע את דבר זה הוא צראלת (הרצלת) המכרסמים (3) אך הצרלה מסוכנת גם לנו, לפני האדם (5). הפתרון הוא שיבנו בית קניון לטורפים (9) ברום העולם במקומות החלקאות בישיבה שהעופות הדורסים יוכלו את המכרסמים (10), לזכ תנשמות יכול לאכול בשנה אחת כאלפיים מכרסמים (13). <u>הסבר:</u> משוחזרות 5 יחידות תוכן, שהן פחות ממחצית יחידות התוכן בטקסט המקורי. עם זאת, מאחר שהיחידות המשוחזרות מציינות את הרעיונות המרכזיים של הטקסט המקורי, הטקסט מוערך כמשוחזר "במידה רבה".
במידה מעטה	<u>העופות וחומרי העדברה שחיקים לטבע.</u> חומרי העדברה שחיקים להם כדי להרוס חיקים הורסים את הטבע (4) אז גילינו שאיפשר להשתמש בעופות נאד החיקים כדי שצור לטבע (7). <u>הסבר:</u> משוחזרות שתי יחידות תוכן בלבד. אמנם אלה שתי יחידות מרכזיות בטקסט, אך יש להרחיב את השחזור ביחידות תוכן נוספות. <u>העופות הדורסים חיקים לחקלאות.</u> כך שהיום יש חומרי העדברה (3) הבציה היא שחומרי ההדברה חיקים לסביבתנו (4), ולנו, לפני האדם (5) אנחנו מנסים למצא תחליף לחומרי ההדברה (6). כיום כלום עופות דורסים אוכלים כ-אלפיים (2,000) מכרסמים (13). <u>הסבר:</u> משוחזרות 5 יחידות תוכן בלבד, וחלקן אינן משוחזרות במלואן. למשל, "כך שהיום יש חומרי הדברה" – לא נאמר למה משמשים חומרי הדברה ושהם רעילים. כמו כן, משוחזרת יחידת תוכן אחת שגויה – "העופות הדורסים מזיקים לחקלאות".

סולם הדירג	דוגמה
בין שני זור	שמיים צריחים לארחיק את בעלי חיים ריססו קול מני חומרים של אדברה ושחקלים הרחיקו את בעלי חיים מהסביבה <u>הסבר</u>: בטקסט יש שבבי מידע מן הטקסט המקורי, אך אף אחד מהם אינו מתכנס לכדי יחידת תוכן שלמה.

ב. האם השחזור אוטונומי?

לפניכם תיאור של המפה המנטלית של הטקסט המקורי. כלי עזר זה יסייע לכם להעריך את מידת האוטונומיות של הטקסט המשוחזר.

- מוצעת תכנית ארצית הנעזרת בעופות דורסים להרחקת בעלי-חיים המזיקים לחקלאות [יחידות 1 - 2]
- השיטה המקובלת כיום להרחקת מזיקים היא הדברה באמצעות חומרים רעילים [יחידה 3]
- הבעיה: סכנה לבני האדם וזיהום הסביבה [יחידות 4 - 6]
- הפתרון המוצע למלחמה במזיקים: שימוש בעופות דורסים [יחידות 7 - 11]
- היתרונות: ידידותי לאדם ולסביבה [עולה מיחידות 1, 2, 12]

אין חובה שהרעיונות בטקסט של התלמידים יופיעו בסדר המוצע בתיאור של המפה המנטלית, ואף לא באותו האופן. הם יכולים להיות שזורים בטקסט וחלקם אף יכולים לא להופיע כלל, ובלבד שיהיה ניתן להבין מן הטקסט מהו הנושא המרכזי: תחליף ידידותי לסביבה להרחקת בעלי-חיים המזיקים לחקלאות.

מידת האוטונומיות – דוגמות תלמידים והסברים, על-פי רמות

סולם הדירוג	דוגמה
טקסט אוטונומי במידה רבה	<u>הדורסים צוהרים לחקלאות</u> <i>הצברושים והמכרסמים הורסים את החקלאות</i> <i>בהתחלה השתמשו בחומרי הדברה וזה מניק לפני אדם אז מצאו פתרון חדש</i> <i>צופות דורסים הם אוכלים את הפצלי החיים שמכרסמים את הטבע.</i> <u>הסבר:</u> הטקסט מאפשר לקורא להבין כי הנושא המרכזי של הטקסט המקורי הוא הבעייתיות שבשימוש בחומרי ההדברה והפתרון החלופי המוצע. הטקסט כולל פתיח המשמש רקע להבנת שאר הטקסט – ציון העובדה כי יש בעיה של מכרסמים המזיקים לחקלאות. לאחר מכן מוצגים הרעיונות המרכזיים של הטקסט – הבעיה בשיטת ההדברה והפתרון המוצע. עם זאת, ראוי לציין שני ליקויים בטקסט: (1) הזמנים אינם מדויקים – השימוש בעופות הדורסים הוא רעיון עתידי; (2) היה רצוי כי מלכתחילה יעשה קישור בין המכרסמים לחומרי ההדברה ("בהתחלה השתמשו בחומרי הדברה"). ובכל זאת, הדבר מובן מן הפתיח ומן ההמשך, והקוהרנטיות נשמרת.
טקסט אוטונומי במידה מעטה	<u>הצופות וחומרי הצדברה שמזיקים לטבע</u> <i>חומרי הצדברה שמישתמשים להם כדי להרוג מזיקים הורסים את הטבע אז גילינו</i> <i>שאיפשר להשתמש בצופות נגד המזיקים כדי שצור לטבע.</i> <u>הסבר:</u> הטקסט אמנם מציג שני רעיונות מרכזיים של הטקסט המקורי – הבעיה בשיטת ההדברה והרעיון החלופי של שימוש בעופות, אך למרות זאת יש כמה דברים מהותיים הפוגמים במידת האוטונומיות של הטקסט: (1) היעדר משפט רקע שלפיו מדובר בחקלאות; (2) הכותרת של הטקסט דו-משמעית ויכולה להתפרש גם כאילו העופות מזיקים לטבע, מה שסותר את הרעיון המרכזי של הטקסט המקורי, המציג את העופות באור חיובי; (3) יש שיבושי מילים הפוגמים בזרימת המידע, ולפיכך מגבירים את הקשיים בהבנת הכוונה של הכותב (לדוגמה: "חומרי העדברה שמישתמשים להם" במקום "שמישתמשים בהם").

סולם הדירוג	דוגמה
טקסט אוטונומי במידה מעטה	<u>הצופות הדורסים</u> השקוצ החריצו (הכריזו) החברה להגנת הטבע תוכנית להוציא את המכרסמים מהחקלאות וצריכים צורה מהצופות הדורסים לאכול את המכרסמים אז בשנה יכולים לאכול כאלפיים מכרסמים. <u>הסבר:</u> הטקסט כולל פתיח המספק לקורא רקע (ההכרזה של החברה להגנת הטבע על התכנית), אך הרעיונות המרכזיים של הטקסט חסרים – הבעיה בשיטה הקיימת היום להרחקת המזיקים; קישוריות לעופות הדורסים כפתרון חלופי. נוסף על כך, הטקסט מסתיים בעובדה מן הטקסט המקורי המוצגת באופן חלקי ואינה מקושרת היטב (עניין מספר המכרסמים שעופות דורסים יכולים לטרוף). <u>הצופות הדורסים...</u> כמשך שנים רבות כירסמו את היבול החלקאי. ואז חברות הדואגות לטבע האלו רציון. הרציון היה להכין תיבות קינון לצופות הדורסים (בז, תנשמת, נשר, נץ...) הצופות הדורסים יטרפו את המזיקים לחקלאות, בישיב שיסאר יבול לימכור. הצופות הטורפים יכולים ליטרף כ 2000 מכרסמים בשנה. <u>הסבר:</u> הצמידות של הפתיח לכותרת "העופות הדורסים..." מבלבלת – האם העופות הדורסים הם אלה שכרסמו את היבול החלקאי במשך שנים? המשפט הפותח "סתום" ואינו מאפשר לקורא להבין במה מדובר, והדבר פוגם במידת העצמאות של הטקסט. בהמשך מתואר הרעיון של שימוש בעופות דורסים נגד בעלי-חיים המזיקים לחקלאות, אך הוא מוצג כמענה ישיר לבעיית המזיקים ולא כמענה חלופי לשיטת ההדברה. לפיכך, המפה המנטלית שיוצר הקורא היא אינה של שיטה קיימת, בעיה ופתרון.
הטקסט אינו אוטונומי	<u>צופות דורסים</u> היו צופות דורסים שהיה משהו שהיתה לו בעיה בעיה ופתרון ואז היה כל מיני דברים שהיה צריכים לעשות הצופות ואז היו חומרים והחומרים היו מציפים ואסור אז איפשר היה e החומרים היו רציפים ואסור להשתמש בהם אם הם רציפים. <u>הסבר:</u> בטקסט זה ניתן לראות כיצד בעיה בניסוח מקשה על הבעת התוכן, וכיצד נפגמת מאוד הבהירות של מה שרצה הכותב להביע. אמנם ניתן לאתר כאן מילים מתוך אוצר המילים המופיע בטקסט המקורי: "עופות דורסים", "בעיה", "חומרים", "מרעילים", אך הן משולבות בתוך חלקי משפטים וחלקי מידע ללא קישור ברור ביניהן.

סולם הדירוג	דוגמה
הטקסט אינו אוטונומי	<u>העופות הדורסים מזיקים לחקלאות.</u> <u>העופות הדורסים מזיקים לחקלאות.</u> <u>כך שהיום יש חומרי הדברה</u> <u>הבציה היא שחומרי ההדברה מזיקים לסביבתנו, ולנו, לפני האדם</u> <u>אנחנו מנסים למצא תחליף לחומרי ההדברה.</u> <u>כיום כולל עופות דורסים אוכלים כ-אלפיים (2,000) מכרסמים.</u> <u>הסבר:</u> הטקסט פותח במידע שגוי שלפיו העופות הדורסים מזיקים לחקלאות, ואילו לפי הטקסט המקורי העופות הדורסים מסייעים למלחמה בבעלי-חיים המזיקים לחקלאות. הפתיח הזה משפיע על הבנת כלל הטקסט ופוגם באוטונומיות שלו.

ג. האם הפיסוק הולם?

פיסוק – דוגמות תלמידים והסברים, על-פי רמות

סולם הדירוג	דוגמה
הולם במידה רבה	<u>הצופות הדורסים...</u> ממשק שנים רבות כירסמו את היבול החלקאי. ואז חכרות הדואלות לטבע האלו רציון. הרציון היה להכין תיבות קינון לצופות הדורסים (בז, תנשמת, נשר, נץ...) והצופות הדורסים יטרפו את המליקים לחקלאות, בישיב שיאר יבול לימאכר. הצופות הטורפים יכולים ליטרוץ כ 2000 מכרסמים בשנה. <u>הסבר:</u> ברוב הטקסט נעשה שימוש הולם בסימני פיסוק מגוונים (נקודה, פסיק, סוגריים). סימני הפיסוק נמצאים לרוב במקומות הנכונים וניתן לקרוא את הטקסט בצורה נוחה. השימוש בשלוש נקודות ("...") בכותרת אינו מתאים לטקסט מידעי – הקורא אינו צריך לנחש מהו ההמשך.
הולם במידה מעטה	<u>הצופות הדורסים</u> לפי דעתי אני רוצה להגיד מליכרני זה: שיש צופות דורסים והסביבה להגנת הטבע רוצה להביא כדי שהם לא יצאו דברים אז להביא חומרי הדברה רצוים ובכך לא היו צופות דורסים אבל החומרים מליקים לסביבה אז הם רוצים לXXX. המוצצה רוצה שהצופות ילכו למחממה בכך שילכו לקניט על הצופות הדורסים ויש יהרסו אותם ויצאו עוד דברים וכ"ד. <u>הסבר:</u> בטקסט נעשה שימוש במעט מאוד סימני פיסוק, אך השימוש בסימני הפיסוק הולם. אף-על-פי שהטקסט כתוב בצורה סבוכה מאוד וחלק מן התוכן שגוי, הפיסוק מסייע מעט בכך שהוא מספק לקורא הפסקות יזומות המקלות מעט את הקריאה.
אין פיסוק	<u>הצופות הדורסים</u> הצופות הדורסים הם למשל כמו בז ותנשמת ויש רצוים לצבירים וצופות חושבות שזה אוכל אז הם פילרו במקומות האחרות בחקלאים רצוים וזו תנשמת יכול לאכול בשנה כאלף מכרסמים. <u>הסבר:</u> בטקסט אין פיסוק כלל (למעט הנקודה בסופו). היעדר הפיסוק פוגע בקריאות של הטקסט. לא ברור היכן מתחיל והיכן מסתיים רעיון.

הערכת הטקסט כמכלול

לפניכם דוגמות להערכה כללית של שני טקסטים.

דוגמה 1

הצופות הדורסיות

יש מכרסמים האוכלים את היפוא שלנו הדבר שיכול
למנוע את דבר זה הוא צראל (הרעלת) המכרסמים אך הצרלה
מסוכנת גם לנו, לפני האדם. הפתרון הוא שינוי בית
קניון לטורפים ברוב הצופות במקומות החלקאות
בישבים שהצופות הדורסיות יוכלו את המכרסמים,
הוא זוג תנשמות יכולה לאכול בשנה אחת כאלפיים מכרסמים.

ניתוח

בטקסט משוחזרות יחידות התוכן המשקפות את הרעיונות המרכזיים של הטקסט המקורי. הטקסט כולל פתיח, שהוא מרכיב חשוב ברצף הטקסט, המוביל לתיאור הבעיה והפתרון. עם זאת, ראוי לציין כמה ליקויים הפוגמים באוטונומיה: (1) לא ברור אם הכוונה במילה "הרעלה" היא לשיטה המקובלת כיום, וזהו מוטיב חשוב בטקסט – הקיים לעומת הצעה עתידית. עם זאת, ניתן להבין שיש שתי שיטות, והאחת היא חלופה לאחרת; (2) הסגיר של הטקסט (עובדה מתוך הטקסט על זוג התנשמות) אינו מקושר היטב לחלק שלפניו ונראה כאילו "תלוש"; (3) השימוש בפיסוק אינו עקבי וחסר במספר מקומות.

אפשר לעבוד עם התלמיד על הצורך בעיבוי ובהרחבת הטקסט ועל המודעות לפיסוק. התלמידים צריכים להיות מודעים לכך שיש מישהו שקורא את הטקסט שלהם, ושעליהם לדאוג לכך שיהיה ברור לקריאה.

דוגמה 2

הצופות הדורסית

השפוע החריזו (הכריזו) החברה להגנת הטבע תוכנית להוציא
את המכרסמים מהחקלאות וצריכים עצרה מהצופות
הדורסית לאכול את המכרסמים אל השנה יכולים לאכול
כאלפים מכרסמים.

ניתוח

שחזור התוכן בטקסט הוא דל מאוד, וחסרים בו הרעיונות המרכזיים: לא נזכרה בטקסט השיטה
הקיימת להרחקת מזיקים בחקלאות, ולא תוארה הבעיה הקשורה בשיטה זו.
הטקסט כולל פתיח המספק לקורא רקע (ההכרזה של החברה להגנת הטבע על התכנית), אך הוא
אינו מקושר ואינו מוגדר כפתרון לבעיה הקיימת. כל אלה פוגמים באוטונומיות של הטקסט. כמו כן,
בטקסט אין פיסוק, למעט הנקודה שבסופו, דבר המקשה את הקריאה הזורמת והנינוחה.

בדוגמה זו, שבה הרמה נמוכה בכל המדדים, מומלץ לבחור בנושא אחד לעבודה עם התלמיד.

אפשר לעבוד על עיבוי השחזור באמצעות הבנה שיש "חורים" בטקסט, כלומר, שחסרות בו חוליות
בשרשרת התוכן (לדוגמה, מדוע צריך להיעזר בעופות דורסים?).
כדאי להסתייע לצורך העיבוי בשאלות מכוונות.

דוגמה 3

הצופות הדורסיות

לפי דעתי אני רוצה להגיד מליכרונני זה: שיש
צופות דורסיות והסביבה להגנת הטבע רוצה להביא
כדי שהם לא יעשו דברים אלא להביא חומרי הדברה
רציניים ובכך לא היו צופות דורסיות אבל החומרים מליקים
לסביבה אלא הם רוצים לxxx.
המאצצה רוצה שהצופות ילכו למחממה בכך שילכו לקניט
על הצופות הדורסיות ויש יהרגו אותם ויעשו עוד דברים וכ"ד.

ניתוח

כל הפרטים המצוינים בטקסט שגויים, למעט ציון החומרים המזיקים לסביבה. לפיכך ניתן לקבוע כי התלמיד לא שחזר את הטקסט המקורי כלל: נראה כי אין הבנה של הטקסט וכי ההבנה הבסיסית פגומה, וצריך לוודא שהתלמיד הבין את הטקסט. הטקסט, כמובן, אינו אוטונומי: אין שחזור של הנושא המרכזי או של המפה המנטלית, והוא כתוב בצורה מבולבלת מאוד ולא שלמה.

אף-על-פי שהטקסט כתוב בצורה סבוכה מאוד וחלק מן התוכן שגוי, הפיסוק המועט מסייע בכך שהוא מספק לקורא הפסקות יזומות המקלות מעט את הקריאה, ויש לראות בכך נקודת אור חיובית.

המלצות דידקטיות

הערכה בנויה מ-12 טקסטים, ברמת קושי עולה. המשימה הראשונה היא הקלה ביותר והאחרונה הקשה ביותר. לכל טקסט 3 פעילויות מדורגות, המובילות את התלמידים, עקב בצד אגודל, אל עבר המטרה המרכזית, שהיא הפקת טקסט עצמאי. עם זאת, הערכה היא גם מודולרית, כלומר כזו שניתן לבחור מתוכה את הטקסטים המתאימים ואת המשימות המתאימות לכל כיתה ולכל תלמיד, בהתאם ליכולות ולצרכים הידועים למורה. אפשר לעבוד על המשימות עם כל הכיתה או רק עם התלמידים הזקוקים לחיזוק בכתיבה. שימוש שיטתי ביחידות הערכה מאפשרת להבחין עם הזמן בהתפתחות איכויות הביצוע של התלמידים.

על אף הגמישות שהערכה מאפשרת, מומלץ שהתלמידים הזקוקים לחיזוק יבצעו את כל חמשת השלבים בטקסט מסוים, וכן שיבצעו משימות בכמה טקסטים, ברמות קושי העולות בהדרגה. זאת משום שהעשייה החוזרת ונשנית וכן התיקון הם אלה שיקדמו את יכולת הקריאה והכתיבה שלהם. כמו כן, קריאה מרובה של טקסטים תגבש אצל התלמידים את התפיסה של מהות הטקסט, והם יהיו מודעים יותר לכך שהטקסט הוא יחידה אוטונומית המורכבת מחלקי טקסט שונים, המקושרים ביניהם בקשרים לוגיים.

התלמידים יכולים לבצע את המשימות שבערכה באופן עצמאי, והם יפיקו מכך תועלת גם ללא התערבות רבה של המורה. עם זאת, במקביל להשלמת המשימות, מומלץ למורה להתערב בצמתים מתוכננים ומוגדרים מראש, לספק משוב לתלמידים ולקדם בנקודות הקושי שלהם.

מילוי התרשים

במילוי התרשים נדרשים התלמידים להגדיר מהו הנושא המרכזי של הטקסט. רוב התלמידים עשויים להציע נושא מרכזי כללי מדי או את הכותרת של הטקסט כנושא המרכזי. משום כך מומלץ לדון עם התלמידים כיצד מגדירים נושא מרכזי (תמה מרכזית) של טקסט. כדאי לחשוף בפני התלמידים את האפשרות שקיימים טקסטים שונים באותו הנושא, אך לכל אחד מהם נושא מרכזי שונה. כדאי להציע להם טקסטים נוספים לקריאה. לדוגמה, לצד הטקסט "פיטר פן" המופיע בערכה, אפשר להציג לתלמידים טקסטים נוספים בנושא "פיטר פן" שכל אחד מהם מציג פן אחר של הנושא: טקסט העוסק רק בעלילה של הספר, טקסט העוסק רק ברקע לכתיבת הסיפור, טקסט העוסק בסרטי פיטר פן לאורך השנים או טקסט המתמקד ברצון של בני האדם להיות כמו פיטר פן – ילד שאינו גדל לעולם. פעולה זו תבהיר טוב יותר לתלמידים מהי המשמעות של הנושא המרכזי.

במשימה שבה התלמידים נדרשים לכתוב את "הדברים החשובים בקטע", אפשר לדון אתם כיצד מחליטים אם נושא בטקסט הוא "חשוב", וכן על ההבדל בין מה שעשוי להיות חשוב בעיני התלמיד ובין מה שנחשב ל"חשוב" באופן אובייקטיבי. כך, לדוגמה, בטקסט העוסק בכדורגל ייתכן שהתלמידים יצינו רק את חוקי המשחק כדברים החשובים בקטע. זאת משום שמידע זה חשוב עבורם ורלוונטי

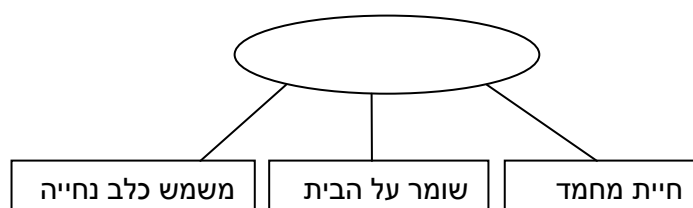
להם כילדים הנוהגים לשחק כדורגל וכן משחקים אחרים. עם זאת, כמעט מחצית הטקסט אינה נוגעת לחוקי הכדורגל דווקא, וכדאי להאיר את עיניהם של התלמידים בעניין זה.

בשלב מתקדם אפשר לשאול את התלמידים אם ניתן להציג את המידע שבטקסט באמצעות תרשימים אחרים שישקפו בדרך שונה את מבנה הטקסט. למשל, האם טקסט המוצג במבנה היררכי בתרשים יכול להיות מוצג גם ב"תרשים שמש" (תרשים שבו כל חלקי המידע קשורים לחלק מידע אחד מרכזי באופן ישיר, ללא סדר היררכי)? על התלמידים להגיע למסקנה שלעיתים הדבר אפשרי ולעיתים הוא אינו אפשרי, כמו במקרים שבהם סדר ההתרחשויות בטקסט הוא חשוב. באמצעות חשיבה על התרשימים יבינו התלמידים טוב יותר קשרים לוגיים בין חלקי טקסט, ובהמשך ידעו ליצור קשרים כאלה בטקסט שלהם עצמם.

עבור תלמידים מתקשים אפשר להכין תרשימים המפשטים את הטקסט ולמלא בהם חלקים שונים. לעתים אפשר למלא את ההכללה והתלמידים ישלימו את הפירוט, ולעיתים אפשר למלא את הפירוט והתלמידים ישלימו את ההכללה. כך, למשל, בטקסט העוסק בכלב אפשר ליצור עבור התלמידים את ההכללה הזאת:

או ליצור את הפירוט:

חלק מן הטקסטים הם בתחום המדעים, כמו הטקסט העוסק בלעיסת מסטיק והטקסט העוסק בחשיבות ארוחת הבוקר. הטקסטים האלה קשים יותר, אך נמצאים בטווח יכולת ההבנה של התלמידים. בטקסטים האלה כדאי לדון עם התלמידים על מבנה של טקסט המבוסס על מדע ומחקר. חשוב להפנות את תשומת לבם, למשל, לכך שכאשר מוצגות **טענות**, על פי רוב מוצג להן **ביסוס** מחקרי בטקסט שצריך להתייחס אליו, או לכך שלעתים מוצגות **טענות** מסוימות ולצדן **טענות נגד**, וחשוב שהתלמידים ייתנו את הדעת על נימוקי שני הצדדים.

אפשר לעבוד על טקסטים מסוג זה גם בשיתוף פעולה עם המורה למדעים ולהיעזר בטקסטים דומים מתוך ספרי הלימוד.

השלמות מצומצמות והשלמות מורחבות

במשימות שבהן התלמידים נדרשים להשלים את המילים החסרות בטקסט (השלמות מצומצמות/השלמות מורחבות), ההצגה של הטקסט שונה מן ההצגה של הטקסט המקורי מבחינת שבירת השורות. דבר זה מאלץ את התלמידים לחפש ולנבון בטקסט המקורי אחר המילים המתאימות. כך, למעשה, הם קוראים את הטקסט בשלישית, ואינם מעתיקים באופן אוטומטי את המילים מן הטקסט המקורי. עם זאת, יהיו תלמידים שלא יקראו את הטקסט באופן מדויק וישלימו מילים משלהם המתאימות מבחינת התוכן, אך הן ייכתבו בלשונם. אין בכך כל רע, נהפוך הוא. תלמיד שידע להשלים בצורה נכונה את הטקסט מבחינת התוכן בהסתמך על הזיכרון שלו, עבר תהליך קוגניטיבי בעל ערך, שיקדם אותו לקראת הכתיבה העצמאית בהמשך.

שחזור הקטע

בשלב זה על התלמיד ליצור טקסט עצמאי, מובן, המשחזר במידה רבה את הטקסט המקורי. טקסט משוחזר היטב הוא טקסט המאפשר לקרוא להבינו וליצור ממנו מפה מנטלית של הטקסט המקורי, בלי להכיר טקסט זה.

בטקסט המשוחזר עלולים להיות ליקויים משלושה סוגים: (1) הטקסט כולל רק מספר מצומצם של יחידות תוכן, ועל כן הוא דל ולא מפותח; (2) הטקסט לא אוטונומי, כלומר אינו מובן בזכות עצמו ומנותק מהמקור; (3) הטקסט לא כולל סימני פיסוק מתאימים. ולכן הוא קשה לקריאה ולהבנה. יש לאתר את נקודות החולשה ואת נקודות החוזקה שבכל טקסט ולקדם את התלמידים מהשלב שבו הם נמצאים.

(1) תלמיד שיתקשה בשחזור של יחידות התוכן, יזדקק לשכלול יכולות הזכירה שלו של פרטי מידע רבים ככל האפשר מתוך הטקסט המקורי. אפשר להדגיש בפני התלמידים שמשימות השחזור הקודמות נועדו בין השאר, לסייע בהבנתם של מבנה הטקסט ומרכיביו. משום כך, כדאי להקדיש תשומת לב למילים החסרות בקטעי ההשלמות, הבונות סביבן את הרעיונות המופיעים בטקסט. מילים אלה יכולות לשמש "יחידות" בעת בניית השחזור. אפשר גם לקרוא לתלמיד טקסטים

משוחזרים של תלמידים אחרים שבהם משוחזרות יחידות תוכן רבות יותר משלהם. התלמידים יוכלו ללמוד מן ההשוואה הזאת, ולהפיק תועלת מכך.

(2) תלמידים המתקשים בכתיבה של טקסט אוטונומי, אינם מודעים לעיתים לקיומם של נמענים שאינם מכירים את טקסט המקור. אחת הדרכים להתגבר על בעיה זו היא לקיים בכיתה "משוב עמיתים": מחלקים את התלמידים לזוגות, וכל תלמיד קורא את הטקסט שכתב עמיתו. התלמיד מעיר בעל-פה על הטקסט של עמיתו: מה ברור בו ומה פחות ברור, היכן כדאי להרחיב את הרעיונות שעלו בטקסט וכדומה. לבסוף כל תלמיד מתקן את הטקסט שלו לפי ההערות שקיבל מעמיתו.

(3) תלמיד שלא יציב סימני פיסוק במקומות המתאימים יפגע, למעשה, בקריאות של הטקסט. יש לציין שוב שלא נדרש פיסוק לפי כללי האקדמיה, אלא פיסוק בסיסי שיאפשר קריאה נוחה וזורמת. אם הפיסוק נעדר או אינו הולם, אפשר לתת לתלמידים לקרוא את הטקסט שכתבו, ולבדוק היכן הם "נתקעים" בגלל היעדר פיסוק או בגלל הצבה של פיסוק שאינו מתאים. במקרים כאלה אפשר לנהל דיון על אמצעי פיסוק שיכולים לעזור לשיפור רמת הקריאות של הטקסט.

במקרים שבהם התלמידים יצרו טקסטים לא רלוונטיים, כלומר לטקסטים שנכתבו לא יהיה שום קשר לטקסט המקורי, יש להפנות את התלמידים לקרוא שוב את הטקסט המקורי, ולבקש מהם לשחזר את הטקסט שקראו בלי להמציא טקסט חדש.

הצעות לפעילויות העשרה

המפגש של התלמידים עם מידע במסגרת היחידות השונות של הערכה מאפשר להם חשיפה לתכנים מגוונים שיוכלו לשמש בעתיד בסיס לכתיבה. לכן חשוב להרחיב את המידע המופיע בכל טקסט באמצעות מקורות נוספים שיאתגרו את התלמידים.

- התלמידים ישאלו שאלות המעניינות אותם בנושא הטקסט.
- התלמידים יחפשו מידע הקשור לתכני הטקסט בספרים (שירים, סיפורים), בעיתונים, בסרטונים מה-You Tube, ויציגו אותם בפני הכיתה.
- התלמידים ישתפו את הכיתה במידע שצברו מנסיונם ומחוויותיהם האישיות.
- הכיתה תערוך דיון סביב נושא מעניין שעולה מהטקסט.